

*Mr Sandra Fišer-Šobot, asistent
Pravnog fakultet u Novom Sadu*

UGOVORNO ODREĐENJE SAOBRAZNOSTI ROBE

Sažetak: *Osnovna obaveza prodavca iz ugovora o prodaji robe, pa i iz ugovora o međunarodnoj prodaji, je da kupcu isporuči robu. Prema Konvenciji Ujedinjenih Nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine, prodavac je dužan da kupcu isporuči u ugovoreno vreme i na ugovorenom mestu saobraznu robu. Cilj ovog rada je razjašnjenje i analiza koncepta saobraznosti robe, odnosno da odgovori na pitanje kad i pod kojim uslovima je roba koju je isporučio prodavac saobrazna ugovoru kad je za ugovor merodavna Bečka konvencija.*

Ključne reči: *saobraznost robe, subjektivna saobraznost robe, Bečka konvencija.*

1. Uvod

U savremenoj međunarodnoj trgovini, kad su nacionalne granice izgubile svoj izvorni značaj, veoma važnu ulogu igraju unifikovana međunarodna pravila kojima je ova oblast regulisana. Međunarodni izvori, u prvom redu međunarodne konvencije, sadrže pravila koja odgovaraju posebnostima koje postoje u međunarodnoj trgovini, odnosno pravila koja su primerena odnosima koje regulišu. U cilju prevazilaženja značajnih razlika koje postoje između nacionalnih pravila često se prilikom donošenja međunarodnih konvencija stvaraju pojmovi koji su potpuno novi i različiti od svih postojećih rešenja u nacionalnim pravima.

Osnovna obaveza prodavca iz ugovora o prodaji robe, pa i iz ugovora o međunarodnoj prodaji, je da kupcu isporuči robu. Prema *Konvenciji Ujedinjenih Nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe*¹ (u daljem

¹ Sl. list SFRJ 10/1/84 od 31.12.1984.

tekstu: Bečka konvencija, Konvencija, BK) prodavac je dužan da kupcu isporuči u ugovoreno vreme i na ugovorenom mestu *saobraznu* robu. Imajući u vidu obim ovog rada i složenost koncepta „saobraznost robe“, naša analiza će biti ograničena na ugovorno određenje saobraznosti robe, odnosno na subjektivnu saobraznost robe, dok će tzv. objektivna saobraznost robe biti predmet razmatranja u nekom od narednih radova.

2. Značaj koncepta „saobraznost robe“

Pitanje saobraznosti robe po svom značaju zaslužuje da mu bude posvećena naročita pažnja iz sledećih razloga. Naime, radi se o jedinstvenom konceptu koji je usvojen u Bečkoj konvenciji, a koji je u velikoj meri uticao na promene koje su se dogodile u savremenim nacionalnim zakonima o prodaji robe². Takođe, u čl. 2 *Direktive 1999/44/EZ Parlamenta i Saveta ministara od 25.05.1999. godine o nekim aspektima prodaje robe široke potrošnje i prpratnih garancija*³ (u daljem tekstu: Direktiva) je preuzeta definicija saobraznosti robe. Implementacijom Direktive je ovaj ključni koncept uveden i u pravne sisteme zemalja članica Evropske Unije.

Saobraznost robe predstavlja jedan od ključnih pojmova za analizu obaveza i odgovornosti prodavca iz ugovora o međunarodnoj prodaji robe. Takođe, značajan broj svih sporova iz oblasti međunarodne prodaje robe nastaje zbog tvrdnje da je isporučena nesaobrazna roba. Nasuprot tome, ni Bečka konvencija ni literatura ne daju definiciju ovog koncepta, nego se do nje mora doći analizom koncepta u celini.

3. Nastanak koncepta „saobraznost robe“

U svojoj uporednopravnoj studiji⁴ je Rabel ukazao na različitosti između nacionalnih prava u regulisanju odgovornosti prodavca za stvarne nedostatke isporučene robe. Najpre je analizirao razlike između engleskih *conditions* i *warranties* i kontinentalnog prava, a potom i razlike između pravnih normi država koje pripadaju *civil law* sistemu i predložio pronalaženje opšte definicije za stvarne nedostatke robe⁵.

² Videti više kod Schlechtriem, *Basic Structure and General Concepts of the CISG as Model for Harmonisation of the Law of Obligations*, *Juridica International*, X/2005, str. 30-31.

³ *EC Directive 1999/44/EC of 1999 of the European Parliament and of the Council on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees*, OJ L 171, 7.07.1999, str. 12-16.

⁴ Rabel, *Das Recht des Warenkaufs – eine rechtsvergleichende Darstellung*, Band 1 i 2., Berlin, Tübingen, 1958.

⁵ Rabel, nav. delo, Band 2, Poglavlje VI, str. 101-291.

Prvi put je pojam saobraznost uveden u čl. 19 *Jednobraznog zakona o međunarodnoj prodaji telesnih pokretnih stvari* (u daljem tekstu: ULIS) prilikom određenja pojma isporuke. Prema navedenoj normi, isporuka robe se sastoji u predaji robe saobrazne ugovoru. Ovakav način određenja pojma isporuke je bio opravdano mnogo kritikovan⁶, a kasnije prilikom izrade Bečke konvencije i napušten. Naime, BK u potpunosti odvaja obavezu isporuke robe i obavezu prodavca da isporuči saobraznu robu. I dok je prema ULIS-u nesaobraznost robe značila neizvršenje obaveze isporuke, prema BK nesaobraznost nema dejstvo na isporuku, odnosno na njeno izvršenje. Posledica ovog razdvajanja je da prodavac može izvršiti obavezu isporuke, ali se u slučaju nesaobraznosti robe kupac može koristiti svim pravnim sredstvima iz čl. 45 BK. Da zaključimo, u slučaju isporuke nesaobrazne robe radi se o manljivom izvršenju isporuke.

Stvaranje jedinstvenog koncepta manljivog izvršenja predstavlja način regulisanja odgovornosti prodavca za robu sa nedostatkom koji odgovara potrebama međunarodne trgovine i koji se istovremeno razlikuje od većine nacionalnih pravila. Takvo postupanje je plod kompromisa, a bilo je potrebno radi prevazilaženja i izbegavanja razlika koje postoje između nacionalnih prava. Međutim, treba istaći da razlike između rešenja iz Bečke konvencije i nacionalnih prava nisu dramatične iz dva razloga. Prvo, za izradu čl. 35 BK, koji reguliše nesaobraznost, su kao model poslužila pravila koja postoje u nacionalnim zakonima. I drugo, osnovna razlika je u stepenu opštosti. Naime, nacionalna prava sadrže detaljnija pravila i prave mnogo suptilnije razlike nego što to čini BK.

Kao i uvek uvođenje novog opšteg pojma sa sobom nosi i određene teškoće. Sa stanovišta pojma saobraznosti robe kako ga reguliše Bečka konvencija nemaju značaj razlike koje postoje u nekim pravnim sistemima između isporuke *peius*-a i *aliud*-a, kao ni razlike između npr. *aliud*-a koji kupac naknadno može odobriti i *aliud*-a koji se ne može naknadno odobriti. Takođe, ne pravi se razlika između običnih svojstava robe i posebne garancije da roba poseduje određene karakteristike.⁷ Činjenica da se radi o opštem pojmu se mora imati na umu prilikom njegovog tumačenja jer u suprotnom postoji veliki rizik da će svaki sud tumačiti čl. 35 BK prema sopstvenim klasifikacijama što bi imalo dvojako negativno dejstvo. Prvo, sama Konvencija bi se udaljila od svog osnovnog teksta i dru-

⁶ Videti više kod Vilus, Carić, Šogorov, Đurđev, Divljak, *Međunarodno privredno pravo*, Centar za izdavačku delatnost Pravnog fakulteta u Novom Sadu, Novi Sad, 2008, str. 202, 203.

⁷ Videti više kod Poikela, *Conformity of Goods in the 1980 United Nations Convention of Contracts for the International Sale of Goods*, Nordic Journal of Commercial Law, 2003/1, str. 18.

go, razlike u tumačenju bi sprečile jednoobraznu primenu i unifikaciju prava. Takođe, prilikom tumačenja Bečke konvencije u pogledu saobraznosti robe ne mogu poslužiti nacionalni zakoni, jer su pravila sadržana u njima međusobno veoma različita. Stoga se u svakom konkretnom slučaju treba pridržavati onoga što su strane ugovorile, kao i pravila iz čl. 7(1) BK o njenom tumačenju. To znači da i pojam saobraznosti treba tumačiti vodeći računa o međunarodnom karakteru BK i potrebi da se unapredi jednoobraznost njene primene.

4. Pojam saobraznosti

U Konvenciji nije na izričit način određen pojam saobraznosti, ali iz naslova čitavog Odseka II *Saobraznost robe i prava ili potraživanja trećih lica*, kao i iz čl. 35 do 44 BK možemo izvesti dva zaključka. Prvo, kao i u nacionalnim pravima, u Konvenciji je zadržana razlika između odgovornosti za saobraznost robe, s jedne i odgovornosti za pravne nedostatke, s druge strane. Prema tome, saobraznost robe predstavlja sve osobine robe koje ne bi mogle biti obuhvaćene pravnim nedostacima. I drugo, Bečka konvencija koristi jedinstven pojam saobraznost robe koji obuhvata sva fizička svojstva robe, odnosno ne samo odstupanja u kvalitetu, nego i razlike u količini, isporuku *aliud*-a i nedostatke u pakovanju robe.

Članom 35 BK je predviđena obaveza prodavca da isporuči saobraznu robu, odnosno ovom normom su bliže određene obaveze koje prodavac ima u pogledu fizičkih svojstava robe.

Saobraznost robe obuhvata obavezu prodavca da isporuči robu u količini, kvalitetu i vrsti kako je to predviđeno ugovorom i da roba bude zapakovana ili zaštićena na način predviđen u ugovoru⁸. Primarno je pravilo da je za saobraznost robe merodavno ono što su strane ugovorile. Međutim, ako sporazum između strana o određenim pitanjima izostane, saobraznost se procenjuje prema objektivnim kriterijumima predviđenim čl. 35(2) BK.

Za nastanak svakog ugovora, pa i ugovora o međunarodnoj prodaji robe potrebno je da ugovorne strane postignu saglasnost o bitnim elementima ugovora. Prema Konvenciji za nastanak i punovažnost ugovora o prodaji robe strane moraju postići saglasnost o vrsti i količini robe. Čl. 14(1) BK predviđa da ponuda za zaključenje ugovora mora biti dovoljno određena i mora ukazivati na nameru ponudioca da se obaveže u slučaju njenog prihvatanja. Ponuda je dovoljno određena ako je u njoj označena

⁸ Videti čl. 35(1) BK.

roba i izričito ili prećutno utvrđena količina ili postoje elementi za njeno određivanje. Označavanje robe podrazumeva da su strane opredelile o kojoj vrsti robe se radi. Vidimo da vrsta robe mora biti određena i to može biti izvršeno izričito ili prećutno. S druge strane, količina može biti određena ili iz elemenata ponude određiva.

Imajući u vidu navedeno, možemo reći da je za postojanje svakog ugovora o prodaji *conditio sine qua non* utvrđenje vrste i količine robe. Prema tome, jedino je moguće da strane ne odrede kvalitet robe koja je predmet ugovora i tada se primenjuju objektivni kriterijumi iz čl. 35(2) BK.

Da zaključimo, saobraznost robe može biti određena na dva načina. Prvo, osobine koje treba da poseduje saobrazna roba mogu biti utvrđene *subjektivno*, voljom ugovornih strana. A kad u sporazumu strana u tom pogledu postoji praznina, onda se primenjuju *objektivni kriterijumi* utvrđeni Bečkom konvencijom. Kriterijumi iz Bečke konvencije imaju dopunsku i ograničenu ulogu, jer se primenjuju tek u odsustvu izričite ili prećutne ugovorne odredbe o kvalitetu robe.

I na kraju, treba imati na umu da nabranje iz čl. 35(1) BK da se obaveza prodavca sastoji u isporuci robe ugovorenog kvaliteta, količine, vrste i pakovane ili zaštićene na ugovoreni način nije isključivo⁹. To znači da se strane mogu sporazumeti da roba mora ispunjavati i druge zahteve npr. zakonske norme u zemlji korišćenja robe. Ukoliko postoji takav sporazum, onda pojam saobraznosti uključuje i ugovorene osobine robe, odnosno prodavac odgovara za sve osobine koje je kupac na osnovu ugovora od robe mogao očekivati.

4.1. Ugovorno određenje saobraznosti – subjektivna saobraznost robe

Prodavac je dužan isporučiti robu u količini, kvalitetu i vrsti kako je to predviđeno ugovorom i pakovanu ili zaštićenu na način predviđen u ugovoru¹⁰. Ovde su još jednom potvrđeni princip autonomije volje ugovornih strana, kao jedno od osnovnih načela ugovornog prava i dispozitivnost odredbi sadržanih u BK¹¹. Prema tome, prilikom određenja da li je isporučena saobrazna roba prednost ima ono što je bila namera stranaka, odnosno ono što su strane u tom smislu ugovorile. Kod procene saobraznosti će se najpre razmotriti ono što su strane utvrdile u ugovoru putem kvalitativnih i kvantitativnih opisa.

⁹ Videti više kod Staudinger, Magnus, *Wiener UN-Kaufrecht (CISG)*, Berlin, 2005, str. 355.

¹⁰ Čl. 35(1) BK.

¹¹ Navedeni principi su izričito priznati u čl. 6 BK, a potvrđeni su i u brojnim drugim normama u BK.

Prodavac i kupac zaključuju ugovor o međunarodnoj prodaji robe sa određenim očekivanjima. Prodavac očekuje dobijanje novčanog ekvivalenta za prodatu robu, a kupac koji je platio cenu ovlašćeno očekuje da će kupljena roba posedovati određena ugovorena svojstva (*quid pro quo*). Međunarodna prodaja je, po pravilu, distanciona i kupac redovno kupuje robu bez prethodnog uvida u njeno stanje. Zbog toga se kaže da prodavac predstavlja „oči“ kupca. Saobraznost robe je u sferi kontrole prodavca i on stvarno snosi rizik da roba po svojim svojstvima odgovara ugovoru. Prema tome, u čl. 35(1) BK je kao osnovni prihvaćen princip *caveat venditor* i on predstavlja značajan elemenat garancije u međunarodnoj trgovini¹². Međutim, u određenim situacijama se polazne pretpostavke mogu promeniti (npr. ako kupac prodavca snabdeva sirovinama ili se roba izrađuje prema uputstvima dobijenim od kupca ili ako kupac insistira na robi određene robne marke) i tada može doći do promene alokacije rizika. U takvim slučajevima se pojavljuju elementi koji mogu uticati na procenu saobraznosti robe, a koji su van sfere uticaja prodavca. Tada saobraznost robe spada u sferu uticaja kupca, odnosno primenjuje se princip *caveat emptor*.

Tekst čl. 35(1) BK je sažet i upućuje da je prodavac dužan da postupi na način kako je to predviđeno ugovorom. Prethodno pitanje koje je potrebno razjasniti je šta se podrazumeva pod *ugovorom*. Prvo, ugovor prema formi u kojoj je zaključen može biti pismen i usmen. U međunarodnoj trgovini je kao osnovni prihvaćen princip konsenzualnosti, što znači da ugovor ne mora da se zaključi u pismenoj formi, niti je podvrgnut drugim zahtevima u pogledu forme¹³. Međutim, veoma često se u praksi ugovori zaključuju u pismenoj formi.

4.1.1. Izričit sporazum

Strane svoju volju mogu izraziti izričito i prećutno. *Izričit sporazum* strana o količini, kvalitetu i vrsti robe podrazumeva da su u ugovoru jasno i detaljno, putem kvalitativnih i kvantitativnih opisa, određena fizička svojstva koja treba da poseduje roba koja je predmet ugovora. Navedeni način određivanja osobina robe je najbolji jer ostavlja malo mesta nedoumicama, ali takođe strane veoma retko prilikom ugovaranja postupaju na ovaj način iz više razloga. Prvo, one svakodnevno zaključuju veliki broj ugovora i često je porudžbina robe stvar rutine i zahteva brzu isporuku, pa bi detaljno regulisanje svih pitanja vodilo otežanom odvijanju i znat-

¹² Videti više kod Henschel, *Conformity of Goods in International Sales Governed by CISG Article 35: Caveat Venditor, Caveat Emptor and Contract Law as Background Law and as a Competing Set of Rules*, Nordic Journal of Commercial Law, 2004/1, str. 3.

¹³ Videti čl. 11 BK.

nom usporavanju međunarodnih poslova. Drugo, strane često ne ugovaraju osobine robe koje se podrazumevaju npr. da kupljena mašina mora da bude ispravna i da može da radi.

Izričito određenje osobina koje će roba posedovati može biti izvršeno njenim nuđenjem samo za određene svrhe. Tada prihvatanje ponude znači i prihvatanje da će se roba koristiti samo za određene svrhe i da će imati tačno određene osobine¹⁴.

Pored sporazumevanja o pojedinačnim osobinama koje roba treba da poseduje, moguće je da strane ugovore svojstva robe izričitim pozivanjem na opšte uslove poslovanja prodavca ili kupca. Saobraznost robe može biti izričito određena i ako se strane sporazumeju o primeni određenog običaja¹⁵.

4.1.2. *Prećutni sporazum*

O *prećutnom sporazumu* možemo govoriti onda kad ne postoji izričit sporazum, ali je volja ugovornih strana dovoljno jasno izražena. To će biti slučaj npr. ukoliko su strane u svom ugovoru izvršile upućivanje na određeni industrijski standard¹⁶.

Potom, prećutni sporazum strana postoji i ako su ispunjeni uslovi za prećutnu primenu opštih uslova poslovanja prodavca ili kupca. To će biti slučaj kad se radi o opštim uslovima poslovanja koje su strane već koristile u prethodnim ugovorima o prodaji određene robe ili ako je njihova primena do te mere uobičajena u prometu odnosne robe da je druga strana morala da računa na njihovu primenu.

Dalje, moguće je da strane prećutno podvrgnu svoj ugovor, pa samim tim i određenje saobraznosti, običaju. Za prećutnu primenu običaja, prema BK je potrebno kumulativno ispunjenje tri uslova: prvo, da je stranama običaj bio poznat ili da im je morao biti poznat; drugo, da se radi o običaju koji je široko poznat u međunarodnoj trgovini i treće, da ga redovno poštuju ugovorne strane u ugovorima iste vrste u odnosnoj struci¹⁷.

Postojanje prećutnog sporazuma se ne pretpostavlja u slučaju određivanja osobina robe koje su potrebne da bi ona bila podobna za promet u zemlji uvoza¹⁸.

¹⁴ Videti više kod Achilles, *Kommentar zum UN-Kaufrechtsübereinkommen (CISG)*, Luchterhand, 2000, str. 94.

¹⁵ Videti čl. 9(1) BK.

¹⁶ Videti više kod Schlechtriem, *Commentary on the UN Convention of the International Sale of Goods (CISG)*, 1st edition, München, New York, 1998, str. 276, 277.

¹⁷ Videti čl. 9(2) BK.

¹⁸ Videti više kod Bamberger, Roth, *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Band 3, München, 2003, str. 2819.

4.1.3. Razlike u količini

Isporučena količina robe mora odgovarati onome što su strane ugovorile. Nesaobraznom će se smatrati svaka razlika u količini, odnosno i isporuka manje i isporuka veće količine od ugovorene. Ako prodavac isporuči manju količinu, odnosno samo deo robe, u pogledu dela robe koji nedostaje kupcu na raspolaganju stoje sva pravna sredstva iz čl. 46 do 50 BK¹⁹, odnosno on može zahtevati izvršenje isporuke, tražiti smanjenje cene i raskinuti ugovor. Treba primetiti da se prema BK isporuka manje količine robe smatra nedostatkom saobraznosti, a ne delimičnim neizvršenjem isporuke sa docnjom u isporuci u pogledu nedostajuće robe. Razlikovanje je važno zbog pravnih sredstava koja kupcu stoje na raspolaganju. Navedeno predstavlja jasnu ilustraciju činjenice da su isporuka saobrazne robe i obaveza isporuke prema BK odvojene obaveze, pa su stoga i pravne posledice njihove povrede različite. Ako bi isporuka manje količine robe od ugovorene bila tretirana kao delimična isporuka, onda bi kupac mogao prema čl. 45(1) BK da se koristi pravnim sredstvima iz čl. 46 do 52 BK i imao bi pravo da zahteva naknadu štete. Osnov za korišćenje bilo kojim od navedenih pravnih sredstava bi bilo neizvršenje isporuke,²⁰ kao jedne od obaveza prodavca. Nasuprot tome, kupac stiže pravo da se poziva na nesaobraznost robe i sledstveno tome da se koristi pravnim sredstvima iz čl. 45 BK samo pod određenim uslovima. On je dužan da primljenu robu pregleda²¹ i da u razumnom roku prodavca obavesti o nedostacima²². Ovakav stav je potvrdila i sudska praksa, upućivanjem na primenu pravila o isporuci robe sa nedostatkom²³.

Neki autori u isporuci manje količine robe od ugovorene vide ponudu za izmenu ugovora, koju kupac nestavljanjem prigovora konkludentno prihvata²⁴. U tom slučaju, kupac je dužan da plati cenu samo za isporučenu robu.

Ako, nasuprot tome, prodavac isporuči veću količinu robe od ugovorene, kupac može primiti ili odbiti isporuku koja premaša ugovorenu količinu. Ako kupac primi ceo višak ili jedan njegov deo iznad ugovorene količine, dužan je da ga plati po ugovorenoj ceni²⁵. Nasuprot tome, ako

¹⁹ Videti čl. 51(1) BK.

²⁰ Prema čl. 45 BK ako prodavac ne izvrši *bilo koju svoju obavezu* koju ima na osnovu ugovora ili Konvencije kupac se može koristiti predviđenim pravnim sredstvima.

²¹ Videti čl. 38 BK.

²² Videti čl. 39 BK.

²³ Videti više kod Poikela, nav. delo, str. 33.

²⁴ Tako Krüger, Westermann, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Band 3, 4. Auflage, München, 2004, str. 2347.

²⁵ Videti čl. 52(2) BK.

kupac želi da odbije višak isporučene robe, on mora, kao i u drugim slučajevima nesaobraznosti robe, prodavca o tome obavestiti.²⁶

Isporuka veće količine robe od ugovorene je bila predmet spora koji je vođen u Francuskoj. Kupac iz Francuske je od prodavca iz Nemačke poručio elektronske komponente. Kupac je osporio količinu isporučene robe, navodeći da mu je isporučena veća količina robe i od prodavca je zatražio da višak robe uzme nazad. Sud niže instance je doneo odluku da je kupac bio dužan da plati cenu isporučene robe i da višak robe vrati prodavcu, umesto što je od prodavca tražio da robu uzme nazad. Kasnije je i Vrhovni sud Francuske potvrdio odluku nižestepenog suda²⁷. Komentatori su opravdano kritikovali ovakvu odluku, jer je kupac dužan da robu pregleda i da prodavca obavesti o eventualnim nedostacima robe. Međutim, on nikada nema obavezu vraćanja robe prodavcu.

Opšteprihvaćen je stav da će nedostatak saobraznosti postojati i ako je razlika u količini očigledna iz dokumenata²⁸. Prema drugoj teoriji, ako je nedostatak robe očigledan iz dokumenata, onda se tu radi o delimičnoj isporuci, a ne o nesaobraznosti. Prema našem mišljenju treba prihvatiti da se u ovom slučaju radi o nesaobraznosti robe, s tim da kupac u ovom slučaju u skladu sa čl. 40 BK nije dužan da prodavca obavesti o nedostatku.

Nedostatkom u količini se smatra ne samo isporuka manje količine generične robe, nego takođe i isporuka individualno određene stvari kojoj nedostaje neki deo, jer nesaobraznost postoji ako nedostaje pojedini deo celine isporučene stvari²⁹.

U nekim granama trgovine su dopuštena određena odstupanja od ugovorene količine, odnosno postoji određena tolerancija (npr. $\pm 2\%$). Razlog za prihvatanje navedenih odstupanja leži u tome što se roba najčešće isporučuje u velikoj količini i jer može, naročito ako roba duže putuje, doći do gubitaka u količini usled rastura ili isparavanja. Nekad je priroda robe takva da ne dopušta isporuku tačno ugovorene količine. To će biti slučaj kad se isporučuje npr. roba u rasutom stanju. Bečka konvencija izričito ne reguliše slučaj kad postoje manja odstupanja. Ako su običajima ili praksom takva odstupanja dozvoljena, a konkretna isporuka se kreće u granicama tolerancije, onda nema nedostatka saobraznosti. Ukoliko je namera stranaka da se odstupanja ne tolerišu, to se mora precizirati u ugovoru. Ovde se radi o veoma važnoj okolnosti budući da se kupac tada

²⁶ Videti *Nemačka 25.09.2002. Oberlandesgericht Rostock*, www.unilex.info

²⁷ Videti više kod Poikela, nav. delo, str. 34.

²⁸ Videti više kod Schlechtriem, nav. delo, str. 277. Isto tako, Krüger, Westermann, nav. delo, str. 2348.

²⁹ Videti više kod Krüger, Westermann, nav. delo, str. 2347, 2348.

može koristiti tačno određenim, a ne svim pravnim sredstvima. Naime, on ne može zbog manjeg odstupanja tražiti raskid ugovora ili isporuku druge robe, ali svakako mu na raspolaganju stoji zahtev za naknadu štete i zahtev sniženje cene.

4.1.4. *Razlike u kvalitetu*

Prodavac ima obavezu da kupcu isporuči robu ugovorenog kvaliteta. Pod *kvalitetom* robe se podrazumeva fizičko stanje robe (npr. starost), kao i sve faktičke i pravne okolnosti koje se odnose na odnos robe sa njenim okruženjem³⁰. Kupac uvek kupuje robu imajući na umu određeni cilj, pa je zainteresovan da mu bude isporučena roba određenog kvaliteta. Nedostatak saobraznosti u pogledu kvaliteta će postojati ako prodavac isporuči robu lošijeg ili boljeg kvaliteta od ugovorenog. Pritom sa stanovišta nedostatka saobraznosti nije od značaja da li nedostatak koji ima roba pogađa njenu mogućnost korišćenja ili vrednost, odnosno nebitno je da li se ona zbog odstupanja od ugovorenog kvaliteta neće moći koristiti na planirani način ili je njena vrednost manja od pretpostavljene. Ovo razlikovanje bi moglo biti od značaja prilikom procene gubitaka koje je kupac pretrpeo zbog nesaobraznosti prilikom odmeravanja naknade štete.

Kao i kod odstupanja u količini, i razlike u kvalitetu kupac mora utvrditi pregledom robe i o tome u razumnom roku obavestiti prodavca u skladu sa čl. 39 BK.

I na kraju, ako strane nisu ugovorom odredile kakav kvalitet treba da ima roba koja je predmet ugovora, primenjuju se dopunski objektivni kriterijumi iz čl. 35(2) BK.

4.1.5. *Razlike u vrsti robe*

Prodavac mora kupcu isporučiti robu ugovorene vrste da bi isporuka bila saobrazna. Vrsta robe koju prodavac duguje kupcu može biti određena na razne načine. Prvo, prodavac može vrstu robe odrediti u ponudi i tada ga taj opis robe obavezuje. Čak i ako se ponuda odnosi na oglas koji ilustruje robu i njen kvalitet, ta ilustracija čini deo ponude i za prodavca postaje obavezujuća u slučaju prihvata ponude³¹. Drugo, vrsta robe može biti određena u ponudi koju je kupac učinio prodavcu. Naravno, prihvatanje ponude od strane prodavca znači da ga opis robe obavezuje.

³⁰ Tako Schlechtriem, nav. delo, str. 277.

³¹ Videti više kod Enderlein, Maskow, *International Sales Law*, Oceana Publications, 1992, str. 142.

Prema čl. 35(1) BK *prodavac je dužan isporučiti robu u ... vrsti kako je to predviđeno ugovorom. A contrario*, isporuka druge vrste od ugovorene se smatra nesaobraznom. Navedeni stav je bio predmet brojnih rasprava, pre svega, jer se u nacionalnim pravima različito tretira isporuka druge vrste robe. Možemo reći da ni danas u pogledu isporuke *aliud*-a ne postoji jedinstven stav. Prema jednom mišljenju, isporuka druge vrste robe od ugovorene predstavlja nesaobraznu isporuku, dok se prema drugom stanovištu, u tom slučaju radi o neisporuci. Takođe, ima mišljenja po kojima se razlikuju pravne posledice isporuke robe druge vrste u zavisnosti od toga da li je predmet ugovora individualno određena stvar ili generična roba³².

Postoji velika razlika između određenja isporuke *aliud*-a kao nesaobrazne isporuke s jedne i kao neizvršenja isporuke s druge strane, jer prema BK nesaobrazna isporuka i neisporuka predstavljaju različite osnove povrede ugovora sa različitim pravnim posledicama. Iako su stvaraoci Bečke konvencije pokušali da unifikuju pravna sredstva kupca u slučaju povrede ugovora od strane prodavca, analiza odredbi BK nam pokazuje da se one oslanjaju na razliku koja postoji između nesaobraznosti i neizvršenja isporuke. Upravo zbog toga, rasprava o tome kako treba shvatiti isporuku *aliud*-a nije samo teoretska, nego ima praktičan značaj, jer pravilna kvalifikacija isporuke *aliud*-a neposredno utiče na to koja će pravna sredstva i pod kojim uslovima imati kupac, odnosno da li će kupac uopšte moći da se koristi pravnim sredstvima predviđenim u BK. Naime, kupac gubi pravo da se poziva na nesaobraznu isporuku ako blagovremeno ne obavesti prodavca o nesaobraznosti. To znači ako mu prodavac isporuči pirinač umesto kukuruza i kupac tome blagovremeno ne prigovori jer smatra da do isporuke nije ni došlo, on gubi mogućnost pozivanja na nesaobraznost. Ovaj problem može da se prevaziđe uvođenjem pretpostavke da je isporuka izvršena uvek kad prodavac preda robu kupcu ili prevoziocu u cilju izvršenja ugovora o prodaji.

S druge strane, sa stanovišta odgovornosti prodavca način na koji ćemo odrediti isporuku *aliud*-a nije od značaja. Ako se isporuka *aliud*-a shvati kao nesaobrazna, to znači da je prodavac obavezu isporuke izvršio, ali je izvršenje manljivo. A ako se isporuka druge vrste robe tretira kao neizvršenje isporuke, onda prodavac odgovara za neizvršenje ugovorne obaveze. U oba slučaja prodavac će biti odgovoran. Naime, osnov prodavčeve odgovornosti je povreda ugovora³³ koja postoji i kad je izvršenje isporuke bilo manljivo i kad isporuka uopšte nije izvršena.

³² Videti više kod Schmidt, Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, München, 2004, str. 514.

³³ Videti čl. 45(1) BK.

ULIS je u čl. 33(1)(b) isporuku robe različite od one na koju se ugovor odnosi i isporuku druge vrste robe izričito tretirao kao nesaobraznost. Bečka konvencija to ne čini eksplicitno, ali je, prema našem mišljenju, pravna situacija ista.

Isporuka druge robe u odnosu na ugovorenu ili isporuka druge vrste robe predstavlja nesaobraznu isporuku. Na primer, nesaobraznom se smatra isporuka krompira treće klase umesto prve klase, ali takođe i isporuka pirinča umesto krompira. Znači čak i u slučajevima grubih odstupanja tj. kad je isporučena druga vrsta robe u odnosu na ugovorenu radi se o manljivoj isporuci. U prilog našoj tvrdnji govori tekst čl. 35(1) BK u kome se ne pravi razlika između toga da li je isporučena roba lošijeg kvaliteta ili roba druge vrste. Takođe, ovakav stav podržava i činjenica da odstupanje od vrste robe predviđene u ugovoru može biti „izlečeno“ nestavljanjem prigovora nesaobraznosti³⁴.

Za razliku od navedenog danas opšteprihvaćenog stava, u Komentaru Sekretarijata UNCITRAL-a³⁵ se pravi razlika između isporuke *aliud*-a i robe lošijeg kvaliteta, tako što se u slučaju isporuke robe druge vrste u odnosu na ugovorenu (ako prodavac umesto kukuruza isporuči krompir) smatra da do isporuke nije ni došlo. Stav iznet u Komentaru Sekretarijata ne čudi ako se imaju u vidu dve činjenice. Prvo, vreme njegovog donošenja. Naime, ovaj Komentar datira iz perioda neposredno pre donošenja Bečke konvencije, kad koncepti prihvaćeni u njoj još nisu primenjivani. I drugo, na formiranje ovakvog mišljenja su u velikoj meri uticala pravna pravila u nacionalnim pravima, po kojima isporuka robe koja nema ništa zajedničko sa robom koju je kupac želeo ne predstavlja isporuku³⁶. Prema našem mišljenju stav zauzet u Komentaru Sekretarijata UNCITRAL-a nije dosledan i mogu mu se uputiti određeni prigovori. Prvo, kupac se može pozivati na nesaobraznost samo ako je prodavcu poslao obaveštenje o tome. To znači da prodavac mora biti svestan činjenice da je isporuka nesaobrazna. Ovde treba razlikovati dva slučaja: kad je prodavac savestan i kad je nesavestan. Naime, nekada se može dogoditi da su slučajno pomešane robe namenjene za dve različite isporuke i da prodavac zaista ne zna

³⁴ Videti više kod Enderlein, Maskow, nav. delo, str. 142.

³⁵ Videti Komentar čl. 31 - UN DOC. A/CONF. 97/5 (Komentar UNCITRAL-a), Official Records str. 29. Komentar UNCITRAL-a predstavlja komentar Nacrta BK iz 1978. godine, a ne same Bečke konvencije. Budući da zvanični Komentar same Konvencije u okviru UNCITRAL-a ne postoji, ovaj tekst se smatra najbližom verzijom Komentara BK i u velikoj meri se i danas koristi.

³⁶ Prema stavu naše sudske prakse prodavac nije izvršio isporuku ako kupcu preda drugu stvar, a ne onu koja je bila ugovorena. Videti više kod Jankovec, *Ugovorna odgovornost*, Beograd, 1993, str. 144 i fusnota 18 i 19. Takođe, prema ranijem nemačkom pravu je isporuka *aliud*-a smatrana isporukom neporučene robe, odnosno smatralo se da u tim slučajevima isporuka nije izvršena. Tako, Enderlein, Maskow, nav. delo, str. 143.

da je kupcu npr. umesto soli poslao brašno. U tom slučaju i prodavac će imati interes da odmah po dobijanju obaveštenja od kupca ispravi nastalu grešku i u takvoj situaciji bi prodavac trebalo da bude zaštićen. Nasuprot tome, prodavac ne može izvlačiti koristi iz svoje nesavesnosti. Pa tako, on nema pravo da se koristi čl. 38 i 39 BK kad se nedostatak saobraznosti odnosi na činjenice koje su mu bile poznate ili mu nisu mogle biti nepoznate, a on ih nije otkrio kupcu³⁷. Drugo, isporuku nesaobrazne robe kupac može osnažiti nestavljanjem prigovora. U tom slučaju, je potpuno očigledno da je isporuka izvršena i kupac je dužan da plati cenu. Treće, ako bi se pravila razlika između isporuke *aliud*-a i robe lošijeg kvaliteta, i teorijski i praktični problem bi predstavljalo razgraničenje ta dva, odnosno kad je isporučen *aliud*, a kad ne. I na kraju, neki nemački autori prave razliku između „grubog“ i „običnog“ *aliud*-a. „Grubi“ *aliud* bi postojao u slučaju isporuke druge vrste robe npr. soli umesto šećera, dok bi o „običnom“ *aliud*-u mogli govoriti kad je isporučen npr. beli umesto žutog šećera. Prema njihovom stavu, „grubi“ *aliud* predstavlja neisporuku, a „obični“ *aliud* nedostatak saobraznosti³⁸. Vidimo da među teoretičarima ne postoji saglasnost o tome šta sve pojam *aliud*-a obuhvata, odnosno o njegovom domašaju. Uvođenje pojmova „grubog“ i „običnog“ *aliud*-a bi u praksi stvorilo brojne teorijske i praktične teškoće, pre svega, jer nije uvek moguće njihovo precizno razgraničenje. Smatramo da razlikovanje „grubog“ i „običnog“ *aliud*-a, koje ima svoje korene u nekim nacionalnim pravima, nije prihvatljivo budući da sam tekst čl. 35 Konvencije za to ne daje nikakav osnov.

4.1.6. Pakovanje ili zaštita robe

I na kraju, prodavac je dužan da kupcu isporuči robu pakovanu ili zaštićenu na način predviđen u ugovoru. Ako su se ugovorne strane dogovorile o načinu zaštite ili pakovanja robe, onda roba nije saobrazna ugovoru ako u tom pogledu postoje odstupanja. U međunarodnoj trgovini obaveza pakovanja robe je osnovna obaveza prodavca i čini sastavni deo pojma saobraznosti. Praktična posledica ovakvog rešenja Konvencije se sastoji u tome što se kupac koji uoči nedostatke u pakovanju ili zaštiti robe, na njih može pozivati samo pod uslovom da je o tome blagovremeno obavestio prodavca. Za razliku od rešenja prihvaćenog u BK, obaveza prodavca u vezi pakovanja robe se u nacionalnim pravima najčešće tretira kao dopunska obaveza prodavca.

³⁷ Videti čl. 40 BK.

³⁸ Videti više kod Krüger, Westermann, nav. delo, str. 2346.

*Sandra Fišer-Šobot, LL. M. Assistant,
Faculty of Law Novi Sad*

Contractual requirements for the conformity of the goods

Abstract

Seller's main obligation arising from the sale contracts, both national and international, is to deliver the goods to the buyer. According to the 1980 United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, the seller must, in agreed time and place, deliver the goods that are in conformity with the contract. The main goal of this paper is to clarify and analyze the concept of conformity of the goods, i.e. to assess when the delivered goods are deemed to conform to the contract.